

A még élő volt tanítványok visszaemlékezéséből az iskola iránt érzett nagy tisztelet, hála, ragaszkodás és szeretet beszél és visszaemlékezésük rávilágít az iskola tanító és nevelő munkájára, a tanárok egyéniségére és nevelő hatására. Az igazgató kimutatása szerint 1776 óta ötvenötezerrel több tanulója volt az intézetnek.

Az emlékkönyv tiszteletet ébreszt az iskola és a tanárok munkája iránt, azért a tanuló ifjúság részére is nagyon hasznos és tanulságos olvasmány. A magyar kultúra történetének egy jelentékeny mozzanata válik általa ismertté és becsültté, ezért pedagógusok is haszonnal és tanulsággal forgathatják. Tanároknak és ifjúságnak egyaránt ajánljuk. Bíró Imre.

Kiváló matematikusok és fizikusok. Összeállította: Nagy József. (A Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok Könyvtára. Szerkesztik: *Faragó Andor* és *Nagy József*. 1—2. sz.) Budapest, 1927. A szerkesztők kiadása.

Tudósokról, kutatókról olvashatunk ebben a könyvben, mégpedig egyrészt életük külső körülményeiről, másrészt azokról a nehéz, fáradságos, sok kitartást, nagy lelkesedést, de főleg lángelmét igénylő munkákról, melyek lehetővé tették azt, hogy a fizikai és matematikai fogalmak kialakulhassanak, a természeti jelenségekre vonatkozó ismereteink kifejlődhessenek és így végeredményben megtalálhassuk Isten terveit és gondolatait a teremtményben (159. l.). E tudósok és kutatók: *Copernicus, Galilei, Kepler, Newton, Laplace, Eötvös, Gauss, Cauchy, Bolyai és Faraday*, a róluk szóló életrajzok írói pedig: *Csada Imre, Dávid Lajos, Holenda Barnabás, Nagy József, Renner János, Sárközy Pál és Wodetzky József*.

Az egyes életrajzok ismertetik a kiszemelt tudósok élete folyását és tárgyalják teljesen — de természetesen nem részletesen — tudományos munkálkodását is. Nagy szeretettel és lelkesedéssel vannak megírva, azonkívül Bolyai életrajzában át-áttetszik a hazafias elkeseredés azért, hogy Bolyai dolgozatait kora nem méltányolta eléggé és hogy a késlekedés elvette előle az elsőség pálmáját. Eötvös életrajzában megismerjük a tanítvány és későbbi munkatárs hódolattal teljes szeretetét volt tanára és mestere iránt.

Sok helyütt hangsúlyozzák az egyes életrajzírók a tudós vallásosságát. Erre nagy szükség van, mert hiszen a könyvet olyanoknak szánták, akik a tudományos képzettség megszerzésének legelején vannak. Ez az a kor, amidőn a szülői ház és az iskola beleoltotta vallásos érzés a kellőleg át nem értett ismerethalmaz újsága miatt könnyen meginoghat. Kepler, Gauss és Cauchy életrajzában ki van emelve e nagy embereknek életmódjából is kitűnő mély vallásossága. Kár, hogy a többiben nem találunk ilyen részleteket, mert bizonyára akadtak ilyenek mindegyiknek az életében.

Az életrajzok sorrendje kronológikus, avval a kivétellel, hogy Galilei (1564—1642) Kepler (1571—1630) után következik. Az olvasónak ez mindenesetre feltűnik, s lehet, hogy az okát nem fogja eltalálni.

Egy kissé zavarja a könyv összhangját az efféle megjegyzés: „Hiú,

dicsőséget szomjazó, lobbanékony természete...“ (81. l.). Ilyen nagy időtávlattól (300 év) talán mégsem lehet egész biztosan így szólni és talán éppen olyan jogosan lehetne ezt írni: „A tudomány iránti lelkesedése, az igazság iránti szeretete...“ Hogy „... a Föld állandóan tengelye körül forog egy nap alatt...“ (36. l.), ez nyilvánvalóan észre nem vett sajtóhiba.

A könyv a középiskolás, vagy a középiskolából éppen kikerülő ifjaknak van szánva. Értékes és tanulságos olvasmány lesz számukra. Itt együtt találják mindazt, amit különben (Mikola Sándor könyvének kivételével) más könyvekből (Czóglér, Heller, Rados, Dávid stb.) kellene összeszedgetniök. Ha az ifjúság ezeket az életrajzokat olyan szeretettel, odaadással és lelkesedéssel fogja olvasni, mint amilyennel a szerzők írták, akkor meg fogja tanulni nagyrabecsülni a tudósok munkáját, be fog majd pillanthatni a nagy gondolkozók lelki műhelyébe és akkor a könyv is elérte célját.

Fröhlich Károly.

Dr. I. Diénes Jenő: Nagyenyedi diákélet a XIX. század végén. Kolozsvár, 1924. (197 lap.) — **Dr. Kálniczky Géza: Régi iglói diákélet.** Igló, 1926. (34 lap.)

Iskolatörténeti monografiáink a legritkább esetben terjeszkednek ki a diákok életére, többnyire csak a szervezet külső történetét adják, amellet a tanterv fejlődését, a tanárok életrajzát stb. Ezért csak örömmel üdvözölhetünk olyan munkákat, melyek épp a diákélet ismertetésére fordítanak gondot és kétszeresen érdekelnek bennünket akkor, ha oly intézetekről van szó, melyek az elszakított területek valamelyikén működnek, vagy esetleg már meg is szűntek mint magyar iskolák. A régi diákélet úgyis már kiveszőben van; jellegzetes diákélet kivált a protestáns, de elsősorban is a református intézetekben honolt. De ezek is főleg az 1883. évi XXX. t.-cikk hatása alatt mindjobban átalakultak, úgyhogy a *régi* diákélet végső határául körülbelül az 1895/6. évet lehet fölvenni. Az ezen határkö elé eső korszakok diákéletével foglalkozó művek tehát már azért is értékesek ránk nézve, ha tudományos vagy irodalmi igényvel nem lépnek is fel, mert egy megszűnt világot elevenítenek fel előttünk. Ezzel tulajdonkép már a fenti két munkáról is elmondtuk ítéletünket. Az értékesebbik kétségkívül a *Diénesé*, aki a régi nagyenyedi diákéletet részletesen, kedvtelve rajzolja, kielégítő írói készséggel és sok olyan vonását őrizte meg, amelyek nála nélkül talán elvesztek volna. Leírja a diák szokásokat, a bentlakást, étkezést, diákcsínyeket és ezek elmondása által sok fény esik az akkori Nagyenyedre is (1886—1896). A könyv befejezése néhány jóízű diáktörténet.

Kálniczky munkája nem ily gazdag, hiszen munkáját tulajdonkép csak az iglói diákok budapesti országos találkozója alkalmából írta. Őt inkább a 45 év előtti tanárok, az akkori tanítás, diákszórakozások stb. érdeklik, ezeket is inkább csak vázolja, de egypár érdekesebb, becsebb adalékért neki is hála-sak vagyunk.

Szelényi Ödön.